

Projektiranje ženske kolekcije odjeće inspirirane plaštom

Andrea Kuzmić*, mentorica: dr.sc. Irena Šabarić, viši asistent **

* **Studentica diplomskog studija industrijskog dizajna odjeće na Tekstilno tehnološkom fakultetu/ kolegij: Projektiranje odjeće*

** *Zavod za dizajn tekstila i odjeće, Tekstilno tehnološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Prilaz baruna Filipovića 28a, Zagreb 10000.*

Sažetak: Cilj ovog rada je predstaviti projekt kolekcije kaputa i haljina inspiriranih plaštom. Rad se sastoji iz dva dijela. Prvi dio rada obuhvaća teorijski dio u kojemu je kronološki i sažeto opisan razvoj plašta kao odjevnog predmeta, njegova uloga u životu čovjeka od pećinskih početaka do njegove današnje uloge u odijevanju. Drugi dio se odnosi na eksperimentalni dio koji na početku obuhvaća niz skica koje su rezultat kreativne igre. Prema dobivenim skicama pristupa se razradi teme i odabiru materijala od kojih će se izraditi kolekcija, zatim opisa izrade konstrukcije i na kraju modeliranja te izrade odijevnih predmeta. Priložene su i fotografije gotovih odjevnih predmeta koji prikazuju uspješnost izvedivosti početne ideje.

Ključne riječi: plašt, pelerina, kronologija, volumen, kolekcija, pređa

1. UVOD

Ogrtač je oduvijek privlačio i ostavljao dojam mistike, magije. Počevši od samih bajki i mitova, njihovi glavni likovi, prinčevi, čarobnjaci, kraljevi i kraljice pojavljuju se u raskošnim plaštevima koji vijore na vjetru. Kako kroz modnu, tako i kroz povijest kostima, plaštevi i ogrtači oduvijek su imali ulogu u odijevanju naroda svijeta. Iz kronološkog tijeka može se primijetiti da je plašt prvo i najosnovnije sredstvo prekrivanja, odijevanja ljudskog tijela. Od jednostavnog kvadratnog oblika, koji se samo vezivao oko ljudskog tijela, do složenijih kružnih konstrukcija koje daju volumen i formu pri tom štiteći osobu koja ga nosi. Plašt nije doživljavao drastične promjene poput kaputa ili jakni. Prema istraživanju vidljivo je da se danas izrađuje od finijih materijala, kao i sa preciznijim i razrađenijim detaljima, no u svojoj suštini on i dalje zadržava svoju primarnu funkciju, a to je prikladna zaštita njegova nosioca.

2. TEORIJSKI DIO

2.1. KRONOLOŠKI TIJEK RAZVOJA PLAŠTA

2.1.1. PRAPOVIJEST

Potrebu za pokrivanjem ljudskog tijela nalazimo još u davnoj prapovijesti, razdobljima paleolitika (18000. - 8000. pr. Kr.) i neolitika (4500. - 3800. pr. Kr.). Prve pronađene nastambe, špilje, pećine, svjedoče o ljudskoj potrebi zaštite vlastitog tijela. Slikovni prikazi očuvani na plohami špilja Altamire prikazuju ljudski lik ogrnut životinjskom kožom i krznom koji služe isključivo kao zaštita tijela. Budući da su krzno ili koža ogrnuti oko ramena prednji dio tijela ostavljali izloženim i sputavali pokrete, davni je pračovjek pribjegavao prvom, primitivnom oblikovanju odjeće. Za šivanje, odnosno spajanje dijelova krzna ili kože koristile su se koštane igle ili štavljene životinjske žile.

2.1.2. STARI VIJEK

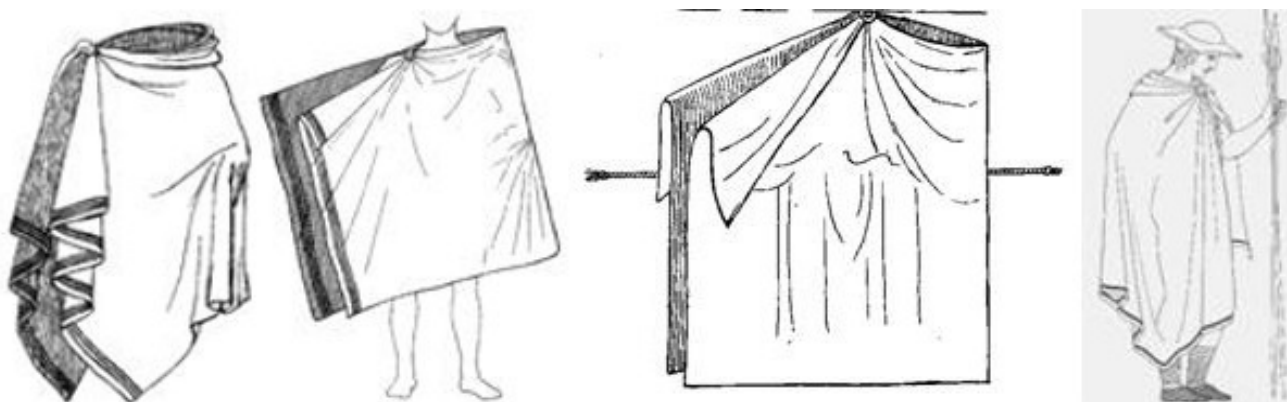
Prema pisanim izvorima plašt se, kao odjevni predmet, prvi put spominje u Egiptu, u doba Starog Kraljevstva (do 1500.g.pr.n.e.). Očuvani zapisi na papirusu, kao i egipatske grobnice, najbolje tumače način odijevanja, običaje i svakodnevicu Egipćana. Grobnice se smatraju replikama svakodnevnog života Egipćana, a zidne slike, reljefi i skulpture koje se tamo nalaze vjerno upućuju na društvo reda, discipline i naglašene hijerarhije.

Budući je klima na egipatskom području blaga, odjeća Egipćana jednostavna je i lagana. Korištene su tkanine gotovo isključivo biljnog porijekla, uglavnom lan, lagan i jednostavan za pranje i održavanje. Kao odraz težnje za čistoćom i pročišćenjem, sve su tkanine bile bijele boje. Prvi primjerci plašta gotovo su kružnog oblika s otvorom za glavu u sredini, različitih širina no nikad dulje od linije struka, napravljen od raznobojnog lana ili skupocjenih mreža. Odjeća, pa tako i plašt, viših i nižih društvenih slojeva razlikovala se uglavnom po skupocjenosti materijala i bogatstvu nakita. Vladarska odora sadržavala je i posebne insignije, time se vidno ističući od ostatka društva. (Grau, 2008: 18)

2.1.2.1. GRČKA

Grčka odjeća sastoji se od tunike i ogrtača, *himation*. Većina je odjevnih predmeta nabrana i raznobojna, a izrađena od vune, lana i pamuka. Ogrtač, odnosno himation, pokriva leđa i ramena s jednim rubom prebačenim preko ruke ili lijevog ramena.

Nosi se s tunikom ili sam na golo tijelo. Osim muškaraca, nose ih i žene samo nabrane na suprotnu stranu. Vojna odjeća je također upotpunjena ogrtačem od kože s brončanim diskovima. U Grčkoj je poznat naziv *clamis* i označava plašt, napravljen najčešće od vune ili lana, s bogato ukrašenim rubom. Desni dio prebacuje se preko lijevog ramena, pokrivajući na taj način lijevu ruku, dok se desnom pridrži ostatak (slika 1.).

Sl. 1. Primjer slaganja grčkog plašta

2.1.2.2. RIM

Rimska odjeća izrađena od vunene, lanene, pamučne ili svilene tkanine, bogato obojana i urešena resama ili vrpčama, označava vrhunac tehnike nabiranja u odijevanju. U osnovi se sastoji od pregače, jedne ili više tunika i toge kao glavnog odjevnog predmeta. No, od II.st.n.e. togu zamjenjuje *pallium*, dugački lagani ogrtač koji potječe od grčke nošnje i *paenulla*, vrsta zatvorene pelerine s kapuljačom izrađena od čvrstog tkanog vunenog sukna ili od meke kože. Koriste ih u vrijeme loših vremenskih uvjeta, stoga često imaju kao dodatak kapuljaču. Na prednjoj strani se plašt u potpunosti zatvara, no nabire se, odnosno skuplja, na ramenima kako bi se oslobodile ruke. Ženska se odjeća ne razlikuje bitno od muške. Preko ženske stole nabire se komad pravokutne tkanine, *palla*, a pridrži je po jedna kopča na svakome ramenu i služi kao ogrtač. U odijevanju naroda *palla* je zamijenjena muškom *paenullom*. (Grau, 2008: 22)

2.1.2.3. BIZANT

Odjeća Bizantskog Carstva očuvala je glavna obilježja rimske odjeće koja je nošena na dvoru. Osim rimskog utjecaja, vidljiv je utjecaj Istoka prepoznatljiv po sjajnim i raskošnim tkaninama. Bizant, naime, uvozi kinesku svilu, egipatski pamuk i lan, a također i sam proizvodi tkanine bogate ukrasima s uzorkom cvijeća, fantastičnih životinja, biblijskih prizora ili geometrijskih motiva koji su istovremeno simboli napretka Carstva koje će trajati jedanaest stoljeća. Bizantski plašt dobiva kružni oblik s otvorom po sredini. Prebacuje se preko jednog ramena i pričvršćuje na drugo velikom pribadačom. Na taj način je rame, odnosno čitava ruka, vidljiva, a otvor seže do poda. Bizantski carevi nose ih bogato ukrašene biserima, zlatnim vezom, draguljima i dragim kamenjem kao i u raznim kombinacijama uzoraka. (Grau, 2008: 45)

2.1.3. SREDNJI VIJEK

2.1.3.1. RAZDOBLJE VELIKIH SEoba (1. - 8. st. n. e.)

U vrijeme velikih seoba naroda prema izvorima ne postoje podaci o prepoznatljivim oblicima odjeće. Osobito je teško pratiti tijek seobe i kretanja naroda i ustvrditi kakvi su utjecaji takvih migracija bili na odjeću Centralne i Zapadne Europe do vremena velike invazije barbarskih plemena sjeverne i srednje Europe na Zapadno Rimsko Carstvo u 5.st.n.e.

Ako se sa sigurnošću mogu potvrditi glavne značajke kostima ljudi koji su nastanjivali tu veliku regiju, onda ih se može povezati s kasnije nađenom odjećom iz vremena Merovinga i Karolinga.

2.1.3.2. NJEMAČKA

Prvi Reich, poznat kroz veći dio svoje povijesti kao Sveto Rimsko Carstvo njemačke narodnosti, potekao je 843. godine iz podjele karolinškog kraljevstva (koje je 25. prosinca 800. osnovao Karlo Veliki), točnije iz države Istočne Franačke, nastale nakon podjele Franačkog Carstva 843. godine. Prvi Reich se održao u raznim oblicima do 1806. godine, kad nestaje zbog Napoleonskih ratova.

U Njemačkoj se tada plašt nosio preko tunike kao u Grčkoj, prebačen preko lijevog ramena, a skupljen i pričvršćen na desnom, pravokutnog oblika i duljine do lista. Ženska verzija nosi se preko ogrtača, pričvršćen kopčom na grudima (slika 2.).

Dolaskom 13. stoljeća, plašt je poprimio polukružni oblik kao i poboljšanje u kroju, odnosno

Sl. 2. Članovi njemačkog plemstva srednjega vijeka

ideji. Za bolju pričvršćenost na ramenima postavljena je vrpca na položaju grudi koja zatim spaja obje strane plašta na ramenima. Obzirom da je vrpca opuštena, žene je najčešće pritežu rukom. Promatrajući razvoj društva, plašt je simbol plemstva u daljoj i bližoj povijesti, te su ga obvezni nositi svi pripadnici gornjeg staleža kako bi svojom pojavom naglasili status. Krunidbeni plašt, najbogatiji i najgrandiozniji od svih, izrađuje se od crvene svile ili tafta, duljine do poda s otvorom na prednjoj sredini. Osim bogatog materijala, ukrašen je dragim kamenjem te zlatnom kopčom, dok ukrasna pletenica resi vratni izrez zajedno s biserima i dijamantima.

Kroz 14.st u Njemačkoj, iako je zadržao svoj polukružni oblik kao i skupljanje na ramenima te kopčanje, plašt kao takav nije bio uobičajen u svakodnevnom odijevanju. Duljinu su podešavali podizanjem lijeve ruke. Osim otvorenih plašteva, također su se koristili u potpunosti zatvoreni s otvorom za glavu, kao i oni s kopčanjem po čitavoj prednjoj sredini. Modeli kružnog oblika nazivaju se „Glocken“, odnosno zvono. U ženskom odijevanju nadhaljine su preuzele ulogu plašteva.

Dosadašnji polukružni modeli nošeni su samo u izvanrednim, ceremonijalnim svečanostima. Za svakodnevicu su modeli znatno kraći, izrađeni od baršuna, svile ili čak fine mekane kože. Duljinom su rijetko prelazili visinu kukova. Najčešće su priljubljeni uz lijevo rame te pričvršćeni uzicama ili kopčama na desno. Pojavljuju se razne varijacije, osim polukružnih plašteva, bio je popularan oblik četvrtine kruga, koji je pokrivaio samo leđa te je pridržavan pletenom vrpcom preko prsiju, kao i modeli kojima nije bilo potrebno kopčanje jer svojom težinom prilježu čvrsto na ramena. Vrlo su široki, no puno kraći na leđima nego bočno, te imaju ponajviše funkciju ukrasa, a ne zaštite. Ženski plašt još uvijek služi samo za posebne prilike, no i tad samo kod pripadnica višeg staleža. Modeli zadržavaju formu četvrtine kruga te se na oba ramena pričvršćuju kopčama.

Prema kraju 15. stoljeća plaševi su i dalje popularni na dvorovima povodom ceremonija, oblik zadržava formu četvrtine kruga, na taj način pokrivajući samo leđa dok ga pridržava isprepletana vrpca postavljena preko prsiju.

2.1.3.3. FRANCUSKA

Kao i u Njemačkoj, način odijevanja se nastavlja na prijašnja povijesna razdoblja, no u Francuskoj dolazi do brzih promjena u odijevanju. Tijekom 12.st. Francuskinje u potpunosti zamjenjuju plašt uobičajenom gornjom haljinom. Promjene su najviše vidljive na početku 13.st od kada je francuski način odijevanja prihvaćen kao standard odnosno uzor među gornjim staležom europskih naroda. 13. stoljeće obilježava plašt kao odbačeni element odijevanja. Nošen je u vrlo rijetkim prilikama i s ponekim izmjenama: oblika 2/3 kružnice te kraći nego ikad prije, tek malo ispod visine kukova. Na ovakvom plaštu bočne strane dulje su od prednjice i leđa, tako da prilikom prebacivanja na ramena bolje pristaje. Kultura odijevanja sve se više razvija, poprima privlačnije forme te time nastoji zauzeti vodeću poziciju u promicanju svijesti o odijevanju zapadne i centralne Europe. Francuski utjecaj najviše se osjeća u Engleskoj dok su Njemačka, Italija i Španjolska zadržale vlastiti identitet. Dugo nije bilo promjena u kroju, no uvoz svilenih tkanina kao i ukrasnih vezova i vrpca potiče nove mogućnosti u izradi odjeće. Muški plašt naveliko doživljava promjene. Kao nad-ogrtač, nova verzija plašta nosila se preko ogrtača, imao je izgled šala ili pak pokrivala bez rukava, otvoren s obje bočne strane te s izrezom na prednjoj sredini za kopčanje. Vratni izrez, kao i donji rub, porubljeni su krznom. Ženska populacija francuske buržoazije i dalje odbija plaševe te ih koristi samo u ceremonijalnim prilikama. Tijekom 15. stoljeća zapažena je znatno manja uporaba plašta kao odjevnog predmeta. Muškarci ga zamjenjuju gornjim ogrtačem, sa šlepom i rukavima, dok žene i dalje inzistiraju na isključivo posebnim prilikama, povremeno mijenjajući vratni izrez prema osobnim željama. Engleska je tijekom 15. stoljeća preuzimala francuske navike odijevanja, sve odjevne elemente nošene u Francuskoj također su koristili i u Engleskoj.

2.1.3.4. ŠPANJOLSKA

Dugo nakon pada Maurske vladavine osjećao se utjecaj Orijenta na području Španjolske te je iz tog razloga prihvaćanje francuskih odjevnih navika teklo vrlo sporo, ponajviše među članovima dvora. Do sredine 14.st. španjolska aristokracija u potpunosti je prihvatila francuske trendove u odijevanju, no vidljivo je da se Španjolci puno teže odriču svojih nacionalnih simbola i posebnih obilježja, za razliku od Engleske i Njemačke. Muški odjevni elementi prilagodili su se viteškom oklopu te iz tog razloga Španjolci nisu imali potrebe za dodatnim prekrivačima, plaštevima. Nakon dugogodišnjeg antičkog te potom orijentalnog utjecaja, Španjolke su od sredine 14.st. prihvatile francuske tendencije u odijevanju. Stanovnice španjolskog dvora ogrtale su se raznim prekrivačima, među kojima je najpopularniji bio polukružno krojeni, vezeni plašt širokog vratnog izreza, pričvršćen kopčom na prsima ili na desnom ramenu. Također je prepoznatljiv još jedan oblik španjolskog ženskog plašta. Izrađen od jednobojnog materijala, jednorednog kopčanja na sredini. Bočni otvori za ruke izrazito su dugi dok je stražnja strana, počevši od lopatica pa sve do listova, znatno šira od prednje strane. Prema kraju 14.st. žene su stekle naviku svakodnevnog korištenja ogrtača te su kombinirale i po dva primjerka, jedan slobodniji i opušteniji, a drugi kraći s bočnim otvorima od sredine ruku do stopala. Ovakvi plaševi krojeni su sa šiljastim rubom ili obrubljeni krznom. Muškarci su preko dugih i širokih kaputa prebacivali polukružne plaševe sa čvrstim ovratinicima i vrpcom za kopčanje koja je pričvršćena za ovratnik. Korišteni su posebno u slučaju vremenskih neprilika pružajući zaštitu jednostavnim prebacivanjem preko ramena.

2.1.4. RANI NOVI VLJEK

2.1.4.1. ŠPANJOLSKA

Kulturni utjecaj talijanske renesanse nije potrajao zadugo. Sredinom 16.st. Španjolska dobiva političku moć u Europi, dolazi do promjene životnog stila pa tako i kulture odijevanja.

Rastuća moć Španjolske kao i osobni ukus tadašnjeg cara Karla V., prepoznatljivog po strogim linijama, razlozi su vidljivih prevrata u odijevanju Europe.

Počeci 16. stoljeća donose male promjene u muškom odijevanju. Plašt kao prepoznatljivi odjevni predmet Španjolske mijenja ne samo svoju dužinu, boju i obrube već i materijale koji se koriste za njihovu izradu. Stalež, platežna moć, osobni ukus nosioca kao i regionalne raznolikosti utječu na vrstu i oblik nošenog plašta. Primjerice, španjolski pripadnici gornje klase, posebice oni bliži dvoru, nose kratke baršunaste ili svilene primjerke, pučanima su dostatni platneni i dulji dok plaševi seljaka sežu do gležnjeva i napravljeni su od ostataka materijala. No, svima je zajednička forma $\frac{3}{4}$ kružnice s kapuljačom zaobljenog ili oštro krojenog vrha kao i jednoredno kopčanje na sredini. (Grau, 2008: 62)

2.1.4.2. ENGLESKA

U Engleskoj se već pred kraj vladavine Henrika VIII. spominje tendencija nošenja tamnijih boja. No, tek nakon udaje njegove kćeri Marije Tudor 1553. godine (preuzima prijestolje nakon smrti Henrika VIII. te njegova sina Edvarda) za spomenutog španjolskog kralja Filipa II. dolazi do završetka odjevne revolucije. Iako su Englezi na početku sumnjičavo pratili dolazak španjolskih dvorjanki i dvorjana, a time i njihovih odora, nije potrajalo dugo dok i sami nisu počeli odijevati slične kostime. Čak i u vrijeme španjolsko-engleskog rata španjolski utjecaji ne slabe.

Veće promjene u kulturi odijevanja na Britanskom otočju donosi kraljica Elizabeta I. (1558.-1603.). U elizabetansko doba odjeća je bila simbol socijalnog statusa te se svatko morao odijevati prema svojem položaju u društvu. U skladu s time, kraljica se odijevala veličanstvenije od ostalih. U dijelu zakona posvećenom odijevanju točno je određeno koju boju, duljinu, vez, ukras ili porub može nositi osoba određenog društvenog položaja.

Elizabetanski plaševi bili su jedan od esencijalnih odjevnih predmeta, kako za muškarce tako i za žene toga doba. Dolaze u raznim dužinama, neki pokrivaju samo struk, ili pak sve do koljena ili duljine do poda. Ženski su plaševi pričvršćivani oko vrata te su prekrivali ramena, dok je većina muških plaševa visila preko ramena na leđima. Plašt se vezivao dugačkim vrpčama i to na način da su vrpce prolazile ispod ruke, križale se na leđima te se vraćale i vezivale na prednjici. Osim vrpčama, koristili su se broševi, razne ukrasne kopče te zlatni lanci kako bi se što bolje pričvrstili. Elizabetanski ogrtači bili su i više nego praktični, uzme li se u obzir njihova punoća te najčešće kapuljača, koja je bila osobito popularna među elizabetanskim damama. Krznenim obrubom na kapuljači i ovratniku plašta jasno se mogao pokazati status nositelja, obzirom da je i taj detalj uvjetovan zakonom. Plaševe obrubljene krznom samurovine¹, risa ili cibetke² mogli su nositi samo članovi plemstva, grofovi, markize, kontese, baruni te Vitezovi Podvezice³ i njihove supruge. Plaševe obrubljene krznom leoparda ili vuka mogli su nositi samo sinovi baruna, obični vitezovi te ambasadori i njihove supruge dok su janjeće krzno ili krzno lasice mogli koristiti samo obični dvorjani. (Breward, 2003: 158)

2.1.4.3. NJEMAČKA

Dosadašnji način odijevanja nastavlja se i dalje tijekom prvih dekada 16.st. Tek se sredinom stoljeća naziru promjene. Njemački „Mantil“, odnosno „Schaube“, toliko je bio popularan da ga u 16.st. počinju nositi gotovo kao samostalan „gornji“ odjevni predmet.

Mantil, bez obzira na svoje dulje i kraće varijante, koje se kasnije pojavljuju, nalikuje plaštu s dugim rukavima, izuzimajući široki ovratnik do ramena. Ostale promjene vidljive su većinom u duljini i širini, ponajviše u rukavima. Prema veličini rukava varira i veličina otvora. Ovratnici predstavljaju element na plaštu koji se najviše mijenja i to prema godišnjim dobima. Ljetni mjeseci obilježeni su šarolikim materijalima, a zimski krznom. Također, mantil je mogao biti i bez ovratnika. Preferirao se opušten način nošenja plašta s otvorenom prednjicom, no često se opisivao pletenom vrpcom ili remenom mača.

Za razliku od dosad spomenutih vrsta omotača, plaševa i mantila crni plašt predstavlja posebnost u Njemačkoj, a i šire. Naime, ova je vrsta ogrtača, često obrubljena krznom, postala karakterističnim odjevnim predmetom učenih ljudi, poput Martina Luthera u Njemačkoj ili Thomasa Cranmera u Engleskoj. Izgledom se razlikuje od uobičajenih plaševa. Ravna tkanina prekriva prednjicu, leđa kao i prsa i ramena. No, ta ista ravna tkanina u velikim se naborima skuplja te se zbog njihove velike količine istovremeno ušivaju i rukavi u bočni šav. U drugoj polovici 16. st., sukladno jačanju španjolske moći, španjolski plašt i u Njemačkoj predstavlja uzor. Krojen od $\frac{3}{4}$ kružnice s polupodignutim ovratnikom koji varira u širini, bogato ukrašen i izvezen zajedno sa dodatnim ukrasima oko kopčanja i raznim resama. Također su prisutni modeli s kapuljačama koje su znale biti vrlo široke kako bi ih se lakše prebacilo preko bogatih šešira, te vrlo dugačke šiljastog vrha, po sredini ukrašene pletenicom ili šarolikom vrpcom i mašnama. Modeli koji su bili pogodni za nošenje obje varijante, sa i bez kapuljače, imali su mali samostojeći ovratnik s rupicama pri dnu kako bi se kroz njih mogla provući vrpca te pričvrstiti kapuljača.

U vrijeme loših vremenskih prilika, modeli ogrtača sadržavali su kopčanje. Posebice je prisutno kod putnih ogrtača, koji su istodobno imali mogućnost kopčanja, kao i zatvaranja bočnih otvora kako bi se nosioci što bolje zaštitili od nepogoda.

¹ Krzno od kune

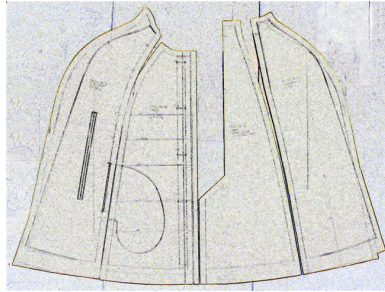
² Porodica iz reda zvijeri, svrstana je u natporodicu mačkolikih životinja. To su male do srednje velike zvijeri, s točno 30 vrsta koje žive u Africi i Euroazije.

³ Orden podvezice smatra se najvišim britanskim vojnim i civilnim odličjem. Njezin nositelj automatski ulazi u britanski red vitezova i stječe pravo da ga se oslovljava „Sir“.

2.1.4.4. ITALIJA

Talijani ne prihvaćaju previše ukočene i stroge španjolske modele, stoga polako bilježe promjene u odijevanju. Prihvaćanje novih stilova protječe sporo i postepeno mijenja dosadašnje odjevne navike Talijana. Muškarci odustaju od dugačkih gornjih kaputa, posebice mlađi, dok ih starije generacije više klase nose samo u posebnim prilikama (slika 3. i 4.).

Sl. 3. Primjer talijanskog plemića 16. stoljeća

Sl. 4. Krojni dijelovi jednostavnog polikružnog plašta

2.1.5. RAZDOBLJE 17. STOLJEĆA

Vjerski ratovi privode se kraju, španjolska pomorska flota, „Nepobjediva armada“, doživljava veliki poraz od Engleske 1588. godine, time Španjolska gubi svoju političku nadmoć. Novi događaji na kontinentu donose i drugačije viđenje odijevanja. Na europskim dvorovima vraća se slobodniji duh. Ozbiljnost i strogoća oblika, tamne boje te krute forme sada su prošlost. Period 17. st. obuhvaća upravo razdoblje tranzicije sa španjolskog na francuski utjecaj.

2.1.5.1. FRANCUSKA

U Francuskoj se nosio ogrtač koji uključuje dodatak širokog, izduženog ovratnika koji se prislanja na poledinu. Također se češće pojavljuju porubi i vez, kao i krznena podstava te zlatne ili srebrne resice uz donji rub. Pravilo je da dužina plašta ne prelazi polovicu bedara. Nosi se preko jednog ili oba ramena, dok je donji i opušteni dio najčešće prebačen ili pripasan na suprotnu stranu. Bližeći se sredini stoljeća forma plašta se produljuje i ujedno sužava. Primjećuju se i kratki široki rukavi kao i nedostatak ovratnika. Nerijetko se postavlja i prerez na stražnjoj sredini, gotovo do sredine leđa. Takav model naziva se *casagues*. Osim novih modificiranih modela, također se nose i kratki plaševi bez rukava. Tijekom prve polovice 17. stoljeća obvezan je element muškog odijevanja. Francuski je trend do 1630-ih godina pronašao svoj put do gotovo svih tadašnjih europskih prijestolnica. Od smrti Henrika IV. (1610.g.) želja za bogatim i raskošnim materijalima, bojama te raznim uzorcima ne jenjava. Njegov nasljednik, Luj XIII. započinje s provođenjem dvorskog apsolutizma. Izglasan je čak i zakon koji zabranjuje svima, osim prinčevima i višem staležu, nošenje odjeće ukrašene dragim kamenjem, zlatnim vezom ili kape, košulje, ovratnike i orukvice ukrašene zlaćanim ili srebrnim trakama i čipkom.

2.1.6. RAZDOBLJE 18. STOLJEĆA

2.1.6.1. FRANCUSKA

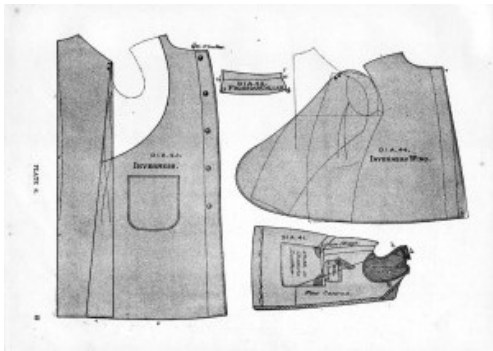
Odjeća na francuski način, znatno lakša, doživljava svoj vrhunac otmjenosti za vladavine Luja XV. i Luja XVI., da bi od 1780. prepustila mjesto engleskim nadolazećim utjecajima koji nadahnjuju čitav kontinent i pripremaju dolazak građanskog odijela devetnaestog stoljeća. Muško odijevanje početkom osamnaestog stoljeća obilježeno je trodijelnim setom sastavljenim od košulje, prsluka i kaputa.

Obzirom na broj elemenata, plaševi, sa kopčanjem na prednjoj sredini, koristili su se samo u prilikama lošeg vremena ili na putovanjima.

Prema kraju 18.st. vraća se želja za nekoć praktičnim i udobnim odjevnim predmetom - plaštem. Novi trendovi nalažu prekrajanje, sužavanje, dodatak rukava, no ujedno i zadržavanje prepoznatljivih obilježja. Oba modela, sa i bez rukava ostaju u uporabi. Varijacije su vidljive samo u broju preklapanja gornjih slojeva te njihovoj širini. Naime, iako je zadržan originalan izgled, jedan dodatan plašt prekriva ramena, prsa i leđa. Oko 1780-ih godina gornji plašt dulji je na prednjici i leđima nego što je na bočnim stranama. 1800.-ih godina povećava se njihov broj sa 2 na čak 4, s tim da je gornji plašt uvijek manji od donjeg.

2.1.6.2. ENGLJESKA

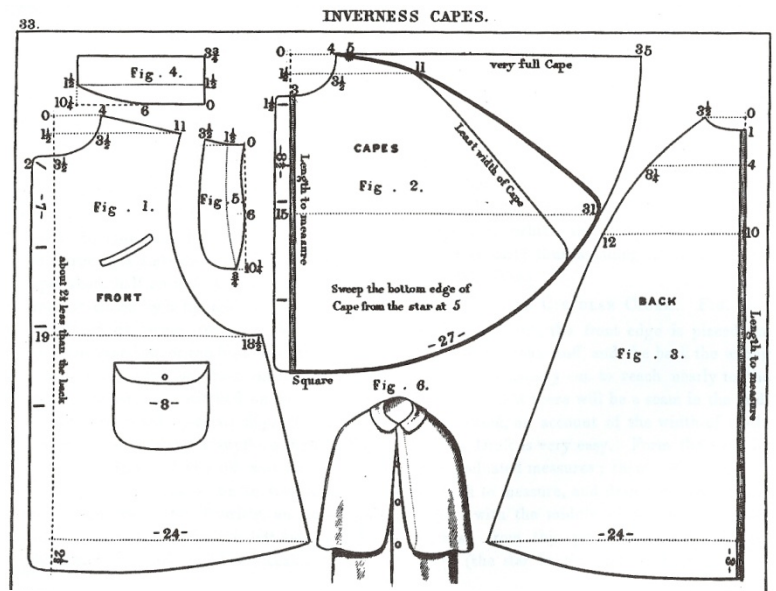
U vrijeme vladavine kraljice Viktorije (1837.-1901.), Britanija je postala najbogatija zemlja na svijetu, sa carstvom koje je zauzimalo četvrtinu zemaljske kugle. Bogati građanski stalež koji je stasao zahvaljujući razvoju industrijalizacije, preuzeo je ulogu kreatora životnog stila, odnosno stila u odijevanju, oblikovanju pokućstva itd. Vještina londonskih krojača postala je uzorom krojačkog umijeća, a način odijevanja i istančani ukus londonskih dandya diktirao je mušku modu europskog kontinenta (slika 5.). Temelji principa muškog odijevanja su uniformiranost, prikladnost i svrsishodnost. Građanski način odijevanja bez pretjeranog ukrašavanja preuzeo je i plemstvo.

Sl. 5. *Primjer konstrukcijskih dijelova muškog kamuta sa plaštom*

Najpoznatiji oblik plašta u viktorijansko doba zasigurno je bio kardinalski, odnosno skarletno crveni plašt s kapuljačom. Gotovo do početka 19. stoljeća ovaj plašt je bio najpopularniji odjevni predmet. Od tada su mlađe djevojke preferirale kraće mantile i šalove dok su starije gospođe i dalje nastavile s nošenjem skarletnog plašta do 1915. godine od kada se povukao iz svakodnevne uporabe te se mogu vidjeti jedino na medicinskim sestrama Crvenog Križa i službenicama. Korištenje crvenog vunog

plašta postalo je toliko uobičajeno u Britaniji tijekom 18. stoljeća da je prozvan tradicionalnim britanskim odjevnim predmetom (slika 6. i 7.). Osim crvene, žene u Britaniji vrlo su rado koristile i druge boje poput sive, smeđe ili plave. Obzirom da je izrađen od vune, higroskopska svojstva bila su i više nego povoljna za nosioca. Osim kardinalskih plašteva viktorijanci su, također, koristili i razne druge modele koji uključuju mantile ili kraće plašteve, kako za ljeto tako i za zimu. Opuštena i bogata forma plašta omogućila je vrlo dobru prilagodbu raznim varijacijama romantičnih suknji i krinolina karakterističnih za viktorijansko doba. Plaštevi s kapuljačama često su obrubljavani raznim resicama, pletenim i ukrasnim vrpčama.

Sl. 7. *Primjer konstrukcijskih dijelova skarletnog plašta*

Sl. 6. *Primjer skarletnog plašta, 1898.g.*

2.1.7. RAZDOBLJE OD 20 ST. DO DANAS

U dvadesetom stoljeću je obilježen procvat plašteva u odijevanju. Nosio se dugi plašt ili kraća verzija u obliku pelerine prema modnim smjernicama poznatih kreatorskih imena. Bio je neizostavan prateći odjevni predmet za sve večernje, svečane prilike toga vremena.

Charles Frederick Worth, 'otac visoke mode', kreira raskošne plašteve za predstavnice pariškog dvora te postaje vodeći kreator kasnog devetnaestog stoljeća (slika 8.). Modna kuća Worth nastavlja rad svog osnivača Charles Frederic Wortha te 1938. godine predstavlja svoj model od teške svile boje bjelokosti sa raskošnim crnim krzenim ovratnikom.

Prvenstveno se za popularnost plašta u 20. stoljeću može zahvaliti Paulu Poiretu, kreatoru odgovornom za transformaciju ogrtača (slika 9.). Pod utjecajem Dalekog Istoka i Japanske kulture kreirao je prekrasnu igru forme i oblika ovog povijesnog komada. 1911.g. kreirao je baršunasti Batik zaigranog dizajna i raznih vitica i krivulja zagasitih tonova tipičnih za japanske crteže. Plašt je zaokružio bogatim krznenim obrubima na ovratniku i rukavima. Poiret je zaslužan za prvi ogrtač inspiriran etničkim motivima, nazvan je Target iz 1919.g.

Sl. 8. Charles Frederic Worth,
1890.g.

Sl. 9. Paul Poiret, plašt Target

Neka od najpoznatijih plašteva 20. stoljeća izradila su velika kreatorska imena poput Jeanne Lanvin, Else Schiaparelli, Saint Laurenta, Diora, Cardina koja su se tijekom svog rada okušala u kreiranju ovog povijesnog odijevnog predmeta (slika 10., 11., 12., 13.).

Sl. 10. Jeanne Lanvin,
plašt za operu 1920.g.

Sl. 11. Schiaparelli, 1932. godina

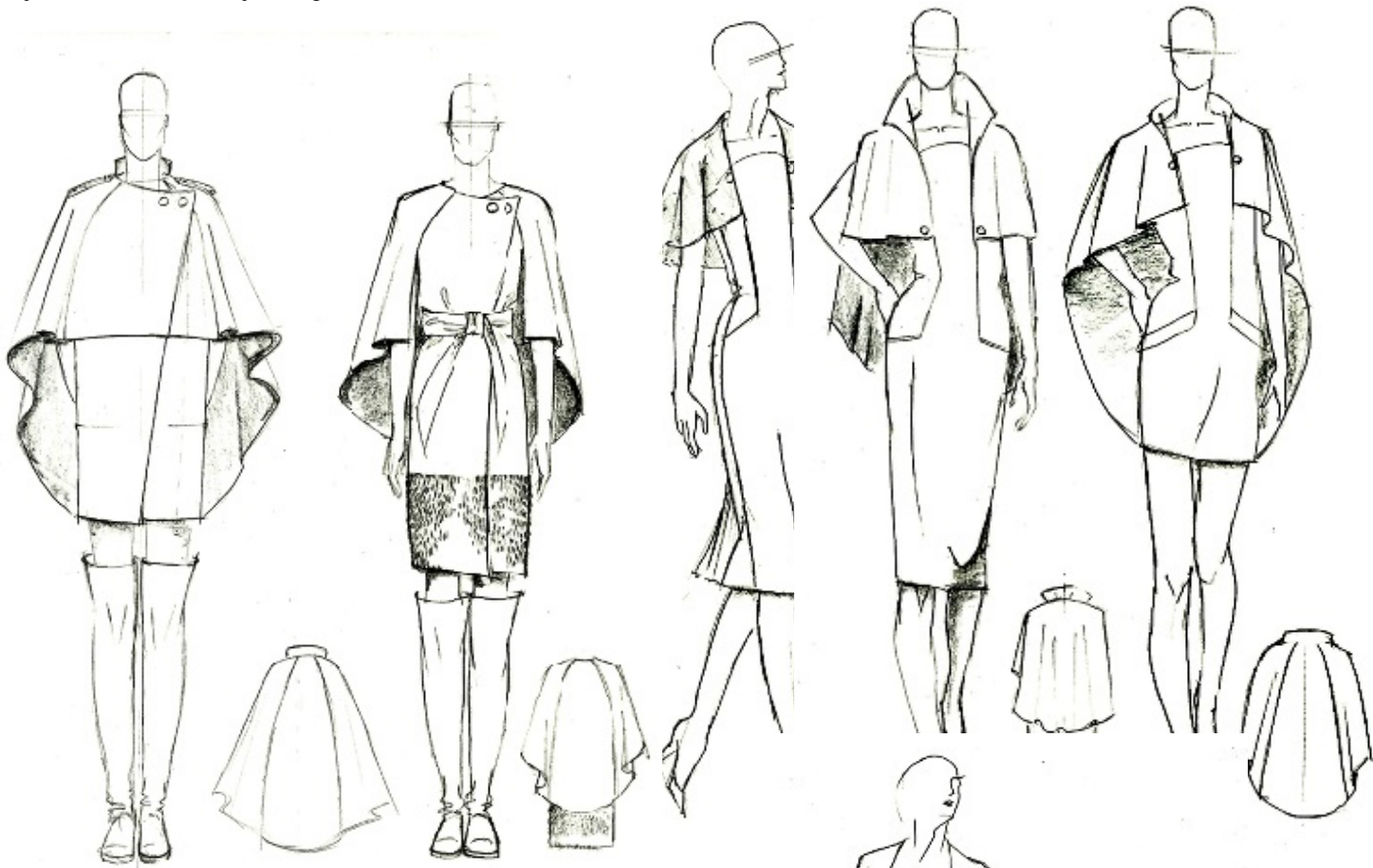
Sl. 12. Pierre Balmain, plašt od tuljanove kože

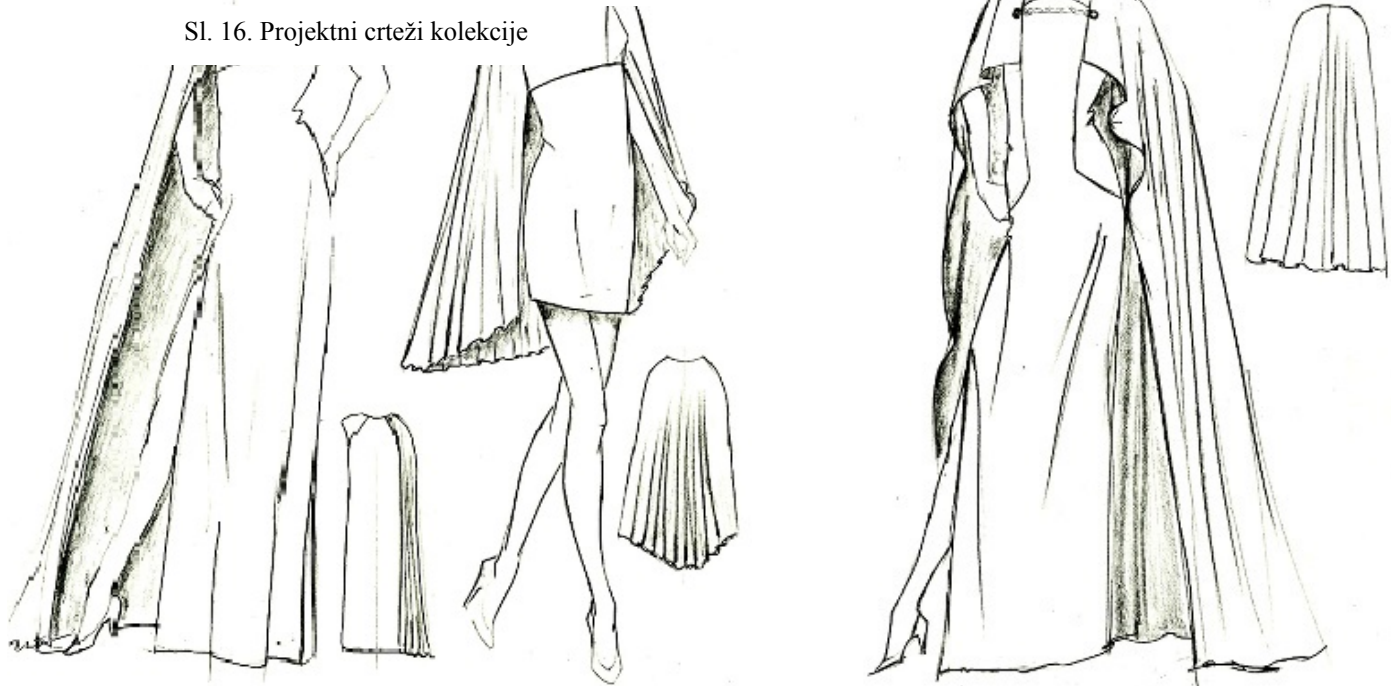
Sl. 13. Dior, rijedak primjer poluplašta-
polukaputa

5. Modeliranje modela ženske pelerine

Likovni projekt je temelj za konstrukciju kroja odjevnog predmeta pa treba sadržavati jasnu sliku prednjeg i stražnjeg dijela, naznačene rezove i ušitke. To je crtež koji mora biti privlačan oku promatrača, pokazati namjenu i biti konstruktivno i tehnološki čitak, kako bi se prema likovnom projektu moglo vjerno ideji proizvoditi bilo u većoj ili manjoj seriji za određeno tržište. Na osnovu modeliranog kroja koji je provjeren na krojačkoj lutki i osobi, izrađuju se varijacije toga kroja, strogo se pridržavajući unutarnjih modeliranih linija kroja. Dozvoljavaju se promjene u dodavanju i promjeni detalja i dužini materijala. Na ovaj način, na temelju nove promjene linije kroja, projektira se kolekcija odjeće, a da se ne izrađuje novi kroj, nego se samo varira postojeći. To je ušteda u vremenu i izradi projektiranja kolekcije odjeće. Ova kolekcija podijeljena je tematski na tri dijela no, istovremeno zadržavajući zajednički motiv - plašt, odnosno pelerinu. Prvih šest modela glavni su dio kolekcije te predstavljaju njenu osnovicu. To su modeli kaputa s plaštom varirani iz odabranog modela nastalog u procesu kreativne igre. Slijedi šest modela haljina s pelerinom istog kroja kao i prethodni modeli. Posljednjih pet modela predstavljaju varijacije na sam plašt u kombinaciji s haljinom novog kroja. Ovakvom podjelom nastoji se pokazati raznovrsnost te iskoristivost jednog kroja i motiva na više odjevnih predmeta.

Sl. 16. Projektne crteži kolekcije

Sl. 36. Prikaz realiziranog modela kaputa sa
plaštom

Sl. 37. Prikaz realiziranog modela haljine s plaštom

LITERATURA

- Breward, C.: Fashion, 2003., Oxford University Press, Oxford, Great Britain
Grau F.: Povijest odijevanja, Jesenski i Turk, Zagreb, 2008.
Mulvey K., Richards M.: A century of fashion, Bounty books, Octopus Publishing Group, London
Nunn, J.: Fashion in Costume 1200.-2000., Hebert Press, 2000., Great Britain, London
Salopek Čubrić, I.: [Efektne pređe i njihova uloga u dizajnu proizvoda](#). // *Tekstil*. 57 (2008) , 11; 591-593
Salopek Čubrić, I.: Skripta iz kolegija Efektne pređe, Zagreb, 2010.
Ujević D., Rogale D., Hrastinski M.: Tehnike konstruiranja i modeliranja odjeće, Drugo dopunjeno izdanje, Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet, Zrinski d.d., Čakovec, Zagreb, 2004.
Vinković, M.: Likovno projektiranje odjeće I, Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno- tehnološki fakultet, Zagreb 1999

INTERNET IZVORI

- France: Louis XIV., URL: <http://www.history.com/topics/louis-xvi>, Pristupljeno: 20.02.2013.
French Revolution, URL: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/219315/French-Revolution>, Pristupljeno: 20.02.2013.
Weston Thomas, P., Coats history, URL: [http://www.fashion-era.com/Coats_history/cloak_costume_history_3.htm#Cloak Designs and Fabrics](http://www.fashion-era.com/Coats_history/cloak_costume_history_3.htm#Cloak_Designs_and_Fabrics)
Cape, URL: <http://www.vogue.it/en/shows/show-themes/2010/12/cape-fw-11#ad-image11>

ELEKTRONSKI IZVORI FOTOGRAFIJA

- Slika 1., 2., 3., 6. [http://www.fashion-era.com/Coats_history/cloak_costume_history_3.htm#Cloak Designs and Fabrics](http://www.fashion-era.com/Coats_history/cloak_costume_history_3.htm#Cloak_Designs_and_Fabrics)
Slika 4., 5. <http://historyoffashiondesign.com/18th-century-clothing-patterns/>
Slika 7. [http://www.fashion-era.com/Coats_history/cloak_costume_history_3.htm#Cloak Designs and Fabrics](http://www.fashion-era.com/Coats_history/cloak_costume_history_3.htm#Cloak_Designs_and_Fabrics)
Slika 8.-13. <http://www.vogue.it/en/shows/show-themes/2010/12/cape-fw-11#ad-image11>
Slika 14 <http://historicalfashion.tumblr.com/>
Slika 15. <http://www.blackbunnyfibers.com>
Slika 16. <http://www.wsdworkshops.org.uk/spinning%20gallery.htm>
Slika 17. http://yunyun9860.en.ec21.com/offer_detail/Sell_wool_slub_yarn--5248193.html?gubun=S